

Svetkovina Duhova

S. Domagoja Ljubičić

»Kad je napokon došao dan Pedesetnice, svi su bili zajedno na istome mjestu. I eto iznenada šuma s neba, kao kad se digno silan vjetar. Ispuni svu kuću u kojoj su bili. I pokažu im se kao neki ognjeni razdijeljeni jezici te sije po jedan na svakoga od njih. Svi se napuniše Duha Svetoga i počеше govoriti drugim jezicima, kako im već Duh davaše zboriti.« (Dj 2, 1 – 4)

Riječ Duhovi dolazi od grčke riječi *πεντηκοστή ημέρα*, lat. *Pentecostes*, pedeseti dan, a spomen je silaska Duha Svetoga na apostole pedeseti dan nakon Isusova uskrsnuća i okrunjeni je završetak vazmenog vremena. Taj Duh će ostati u njegovoj Crkvi dokraja svijeta.

Riječ *spiritus* – *duh* znači dah, vjetar; vjetar predstavlja veliki misterij: nekada je neizdrživo snažan, nekad postaje žamor, nekad osuši zemlju i učini je neplodnom, a nekada ju polije plodnosnom vodom koja budi život; ne zna se ni odakle dolazi ni kamo ide.

Liturgija ovog dana sva je prožeta silaskom Duha Svetoga na vjernike sabrane u molitvi. Sveto mu pismo daje najljepše naslove: tješitelj, dar Božji, živo vrelo, ogranak, ljubav, pomazanje duhovno, prst desne Očeve, obećanje Očeve; dolazi rasvijetliti um vjernika, ugrijati srce, obnoviti snagu kojom će ostati postojani u ljubavi i Bog će ostati prisutan u njima. Sve je ovo sadržano u tekstovima mise i časoslova ovog blagdana, koji Crkva toga dana slavi s velikim oduševljenjem, ali i u drugim važnim prigodama. To je posebice izraženo u himnu Prve večernje *Duhova: Veni, Creator Spiritus – Dođi, Stvor-*

če Duše Svet, jednom od najljepših u liturgiji časova. On je ujedno jedan od najčešće korištenih himana Duhu Svetom u Crkvi, a potječe iz Ambrozijeva Božićnoga himna; od XI. stoljeća nalazi se u časoslovu za blagdan Duhova. Strofnoga je oblika, jampskog metra, obogaćuje rimski liturgijski repertorij kao ranokršćanski oblik pjevanja, sa svojim obilježjima jednostavne i silabičke melodije, identične za sve strofe.

Tekst himna, čini se, datira iz IX. stoljeća, a postoje i neki dokazi da mu je autor Hraban Maur († 856.), opat u Fuldi. Kasnijim skladateljima je poslužio kao tema za stvaranje velikih glazbenih djela (G. Mahler: *Simfonija br. VIII*).

Remek-djelo poezije

Osim himna i sekvencija ili posljednica *Veni, Sancte Spiritus (Dođi, Duše Presveti)* vapi za silaskom Duha Svetoga. Sastavljena je od deset strofa, zvana je i *zlatna sekvencija*, trohejskog ritma, obvezatno se recitira ili pjeva na sam blagdan, a melodijska tema uzeta je iz *Alleluje = Veni, Sancte Spiritus*. Smatra se jednim od najvećih ikad napisanih remek-djela poezije na latinskome jeziku. Jedna je od samo četiri

srednjovjekovne sekvencije sačuvane u *Missale Romanum*, objavljenom i odobrenom od pape Pija V. 1570. godine, nakon Tridentskog sabora (1545. – 63.). Pripisuje se kenterberijskom nadbiskupu Stephenu Langtonu († 1228.). Do istraživanja Morina i Wilmarta mislilo se da joj je autor Herman Kontrakt († 1054.),¹ a neki ju opet pripisuju papi Inocentu III. († 1216.). I taj tekst uglazbili su mnogi skladatelji, ponajviše u renesansnom

¹ Usp. VALENTINO DONELLA, *Musica e Liturgia*, Bergamo, 1991., str. 181.

razdoblju: Dufay, Josquin, Willaert, Palestrina, Lassus, Victoria i dr.

U euharistijsko slavlje tog dana uvođi *Ulazna pjesma – Introitus*, s tekstom iz *Knjige mudrosti* 1, 7, koja svojim tek-

stom i glazbom časti treću božansku osobu, a uvodni redak iz Ps 67, iako ne spominje izrijeком Duha Svetoga, uključuje njegovu pobjedu nad Božjim neprijateljima.

Duh Gospodnji ispunja svemir, aleluja; i sve što on drži ima dar govora, aleluja, aleluja, aleluja.

AD MISSAM IN DIE

RBCKS Antiphona ad introitum VIII

Sap. 1, 7; Ps. 67

L-125
E-255

PI-RI-TUS Dó-mi-ni replé-vit orbem terrá-rum, al-lé-lú-ia: et hoc quód cón-tinet ómni-a, sci-é-nti-am habet vo-cis, alle-lú-ia, al-le-lú-ia, alle-lú-ia.

Ps. Exsúr-gat De-us, et dissi-péntur in-i-mí-ci e-ius: et fú-gi-ant, qui o-dé-runt e-um, a fá-ci-e e-ius.

Uvodni tekst objavljuje snagu Duha, koji prožima sav svemir i sve što živi u njemu. Duh se Božji ne može odvojiti od Oca i Sina, već se zajedno s njima objavljuje u Isusu Kristu – što u ovom slučaju označuje trostruka *aleluja* – ali i na svoj osobiti način objavio se silaskom na apostole, a preko njih na sve vjernike.

Melodija prve fraze ulazne antifone započinje u dubini, ali ubrzo zaletom,

čudesno zamišljenim notama *fa-la*, zaobilazi toniku *so*, zaokreće prema gore, dosiže opseg od preko oktave, a završava, zapravo prekida tekst antifone, svečanim poklikom *aleluja*, koji se nadovezuje na temeljni ton *do* i zadržava u hipomiksolidijskom VIII. modusu.

Druga fraza započinje subtonikom *fa-(so)* na *et*, zatim preko tri puta ponovljenog, još intenzivnijeg skoka *so-do* (tonika – dominantna), na riječi *hoc*

quod continet omnia izražava Božju sveprisutnost u svijetu. Na riječi *continet* ponavlja se melodijski motiv iz prve fraze na *Domini*, ali za ton više. Riječi *habet vocis*, koje izražavaju primljeni dar jezika, istaknute su ponovnim uzlaženjem u visinu – *re-mi-do*, kao u prvoj frazi na *orbem terrarum*. Trostruka završna *aleluja* je, zapravo, jeka prve fraze: prva dva okružuju toniku, naglašavaju subtoniku *fa*, da bi se jače osjetila težnja prema kadenci na tonici s trećom *alelujom*, koja je gotovo identična onoj s kraja prve fraze.

Nije slučajnost što je nepoznati autor napjeva izabrao upravo ovaj modus, koji melodiji daje svijetao zvuk, a njegove su karakteristične oznake ovdje vrlo dobro primijenjene, koristeći obilno skokove *so-do* i *fa-la-do*.

Mnogo se toga pisalo i raspravljalo o gregorijanskom pjevanju, koje ima svoju povijest od drevnih vremena. Ovdje je nužno istaknuti da bi trebalo poraditi na tome da se ono još više utka u naše župske i redovničke zajednice te postane prepoznatljivi znak koji može probuditi ono što je zaspalo u nama i na taj način ojačati međusobnu povezanost i osjećaj pripadnosti jednoj Kristovoj Crkvi.

PFINGSTEN

Pfingsten (von griech. *pentekostē*, »der fünfzigste Tag«) stellt dar sowohl ein eigenes kirchliches Fest, an dem die Herabkunft des Heiligen Geistes auf die Apostel nach der Auferstehung Jesu gefeiert wird, als auch den feierlichen Abschluss der Osterzeit. Dieser Geist soll dann in seiner Kirche bis ans Ende der Welt verbleiben.

In der Liturgie dieses Tages dominiert das Bild der Geistsendung auf die im Gebet versammelten Gläubigen, das insbesondere in einem der schönsten Hymni – *Veni Creator Spiritus* zum Ausdruck kommt. Dieser meist gebrauchte Hymnus zum Hl. Geist stammt

aus dem Weihnachtshymnus des hl. Ambrosius und seit dem 11. Jh. befindet sich im Stundenbuch des Pfingstfestes. Seine Struktur ist strophisch mit iambischer Metrik und einfacher syllabischer Melodie angelegt und als frühchristliche Gesangsform bereichert wesentlich das römische liturgische Repertorium.

Neben dem Hymnus ist auch Veni, Sancte Spiritus berühmt, die sogenannte »goldene Sequenz«, eines der größten Meisterwerke der lateinischen Poesie. Sie besteht aus zehn Strophen im trochäischen Rythmus mit dem melodischen Thema aus dem Alleluia und wird am Pfingstfest entweder rezitiert oder gesungen.

In die Eucharistiefeier dieses Tages führt der Introitus Spiritus Domini mit dem Text aus dem Buch der Weisheit 1,7 ein, in dem die dritte göttliche Person verehrt wird, und der Einleitungsvers aus dem Psalm 67 lobt seinen Sieg über die Gottesfeinde. Obwohl der Heilige Geist nicht vom Vater und vom Sohn getrennt werden kann, was durch ein dreifaches Alleluia ausgedrückt wird, offenbart sich jede göttliche Person auf ihre eigene Weise. Der Heilige Geist wirkt wie Wind und man weiß nicht, woher er kommt und wohin er fährt. Der Introitus besteht aus zwei melodisch reich entwickelten Phrasen, die durch ihre Linie malerisch die Allgegenwärtigkeit Gottes und die empfangene Gabe der Sprache zum Ausdruck bringen. Das dreifache Alleluia am Ende kommt als Echo der ersten Phrase vor. Es scheint kein Zufall zu sein, dass sich der unbekannt Autor gerade für den mixolydischen Modus entschieden hat, dessen heller melodischer Klang mit reichen Sprüngen sich hier sehr gut eignet.

Izvođenje psalama u liturgiji

Danijela Župančić, prof.

Sam izraz *psalam* (grč. ψαλμός), dolazi od grčkoga glagola ψαλλεῖν (*psallein*), što znači *trzati žice instrumenta*, a odgovara hebrejskoj imenici *mizmôr, tehillâh*, što znači *pjesma uz pratnju harfe*.

To su starozavjetne pjesme koje izražavaju cijeli spektar ljudskih osjećaja i iskustava, od potištenosti do rasplamsane radosti. U njima se izražava molba Bogu, slavljenje Boga, moli se za oprostjenje, za uništenje neprijatelja, za kraljeve ili cijeli narod, neki su pak vezani za životne probleme, a drugi slave veličinu Božjeg zakona.

Po glavnim književnim vrstama dijele se na:

- himne (Ps 8; 19; 29),
- tužaljke zajednice (Ps 44),
- kraljevske psalme (Ps 2; 18),

DANIJELA ŽUPANČIĆ rođena je 6. srpnja 1976. godine u Virovitici. Srednju glazbenu školu završila je u Varaždinu. Diplomirala je 1999. godine na Institutu za crkvenu glazbu »Albe Vidaković« KBF-a u Zagrebu i solo pjevanje na Muzičkoj akademiji u Splitu u klasi prof. Cynthije Hansell-Bakić. Profesorica je solo pjevanja na Institutu i voditeljica zbora.